

Jarque recull a Càlig (BSCC xv, 171); jo mateix sentia *albansá camí* a Ares i a Vistabella del Maestrat [1935]; i *un alváns* 'una bestreta' a Castelló d'IP. (1961), mentre que GaGirona dóna *arvançar* per *avançar*.

Ansa, ansada, ansar, ansat, V. nansa Ansega, V. mansega Ansera, anseró, anserol, V. nansa D'ansians que, V. ençà (EST)

ANSINS, 'les dues peces de fusta en forma de U que es passen per sota el coll dels bous, per subjectar l'arada al jou', mot germà del port. *ancinbo*, arag. *oncino*, it. *uncino*, que designen menes de ganxo de fusta d'usos rústics semblants, provinents tots del ll. ÛNCĪNUS 'ganxo'; en català el mot ha sofert la influència de ANSA, per la semblança de forma d'aquest objecte. □ 1.ª doc.: c. 1880.

El Dag., atribuint-lo a la Plana de Vic, defineix: *enci* «cada un dels dos collars de fusta que subjecten el coll del bou al jou»; Griera, BDC xi (1923), 81, dóna un bon gravat d'E. Roig del jou de coll i defineix «barra de lledoner, corbada en forma de U, que es col·loca sota el coll dels bous i s'ajunta al jou mitjançant una clavieta: l'*enci* es lliga al jou mitjançant les *agulles*, Lluçanès, o *fustell*, passador de ferro, Palamós», lloc en el qual el mot es pronunciarà *ansink*; Amades (BDC xix, 78) «*ansí*» o «*ansó*: part del jou» (totes dues formes atribuïdes a Rupit, però de la segona no hi ha altra notícia enlloc, i s'ha de témer que sigui una mera errada de còpia). *AlcM* i *DFa*. donen definicions que corresponen bé al gravat de Griera, escrivint Fabra *ansí*, i aquell *enci*, que localitza de més a més a Olot i Alt Empordà, i afegint que a Figueres diuen *encim*, i a St. Hilari Sacalm i Calaf *vençí* — forma evidentment deguda a una explicable confusió amb els *vençí*(ll)s de lligar garbes.

Els ansins són, doncs, dos grans ganxos de fusta, de puntes iguals i girades cap amunt. I és clar que hem de relligar aquest mot amb una sèrie de mots, quasi iguals, dels parlars romànics veïns que hi designen altres grans ganxos de fusta, d'ús rústic i de forma molt semblant.

Alwin Kuhn a l'Alt Aragó assenyalava *onñinos* a Echo i a Loarre (Sierra de Guara), *unñinos* i *alñinos* a Embún (a l'O. de Jaca), definint «ganchos del baste para la carga» «die grossen Lasthaken ---», *RLiR* xi, 134, 106; *ZRPb*. LV, 1935, 591); Bergmann va trobar *enñinos* a Berdún i al Roncal per als 'ganxos de fusta en angle recte sobre els quals descansen, a cada costat, els dos coves o arguenells («kästen») que s'usen per tragar terra o sorra' (*Grenzgebiet Aragon-Navarra*, 46, 67); Krüger ho confirmava, tot afegint que a Cernarbe diuen *onñinos* (BDC xxiii, 1935, 66), i que són 'ganxos de branca d'arbre per a subjectar la llenya damunt una cavalleria'.¹

Però també ho trobem molt més lluny: Portugal, almenys en dialectes. Leite de Vasconcelos registrava *insinho* «engaçó» <'ganxo'> a Baião, en el Nord, i en el Minho *ancinbo* (*Opusc.* II, i, 51); en el trasmon-

ta de Vila-Real *encinbo* «instrumento de lavoura com dentes para apanhar palha ou outros objectos meudos, espalhados pelo chão» (*RLus.* XII, 94), i Messerschmidt ho transcrivia *çĩĩĩgu* 'rasclat de fusta per fer això amb el fenc o la palla' a la Serra da Estrela (*VKR* iv, 1931, 162). En fi, és sabut que *uncino* és un mot de l'italià general per a 'ganxo'; però a les Marques (Servigliano) pren la forma *anci* («lo gra fa l'anci») 'le spighe fanno il collo', *ARom.* XIII, 248).

Tots aquests estudiosos estan d'acord que les diverses formes aragoneses, portugueses i italianes citades vénen del ll. ÛNCĪNUS 'ganxo', només que Leite afegeix que és port. *ancinbo*, port. pop. *encinbo*, i que en aquesta *a-* inicial hauria actuat la influència, sigui del ll. HAMUS 'ham' sigui del port. *engaço* (gall., cast. *angazo*, que ell fa venir d'un *HAMICACEUS també derivat d'HAMUS).² Cap d'ells no fa referència al mot català, però trobo evident que tenen raó per als altres mots i per al català també. L'etimologia proposada per Griera (i acceptada per Moll, *AORBB* II, 1929, 63) la trobo sense valor: seria un participi INCIŒTUS de INCIŒRE 'cenyir': això no solament és més rebuscat com a formació i menys convincent pel sentit, i no solament està desmentit per la terminació en català — caldria un **encint*, que havent-hi *-nt* és increïble que es pogués reduir a *-í*, notem que una reducció com la de *redon* a *redó* o *blan* a *bla* no hi ha aquesta *-t* que la impedeixi — sinó que és incompatible amb la forma de les altres llengües, que exigeixen totes *-INU*,³ i que la major part tenen també la *u-* o *o-* inicial conservada. De tota manera és ben possible que en català vagi ajudar al canvi de la vocal inicial la influència d'*ansa*, mot de sentit comparable.⁴

¹ Bergmann cita un *uncinu* de García de Diego, *RFE* xv, 234-9; però el que addueix aquest autor (*RFE* ix, 1922, 148) és un gall. *anciño* «escardillo», més llunyà de sentit, si bé també pot interessar.

—² Cf. Jud. *Rom.* XLIII, 279n, per a una forma toponímica italiana amb aquesta inicial. —³ La terminació *encinc* de Palamós, que tan bon índex de *-INCTU* semblà Griera, és simplement el ben conegut fenomen local de la *-IN'* en el Baix Empordà (i Cadaqués) pronunciada *-in'* (segurament no hi ha tal *-c*, només una escriptura aproximada): com en *esquellerincs*, *reveixincs*, *reientinc*, *tomanyincs* per *esquellerins*, *reveixins*, etc., veg. *LleuresC*, 303n.2.

⁴ El pas de *on-* inicial a *en-* és una trivialització d'inicial ben freqüent, com ja vaig indicar per al nostre mot i per a algun altre de semblant, en el *DCEC* IV, 696a36ss.

ANSIA, pres del ll. tardà *ansia* íd., ll. *anxius*, *-a*, *-um*, 'ansió'. □ 1.ª doc.: Lluíl.

En aquest ja apareix sovint: «hom envejós no està sens tristícia, *ància*, falsetat e engan», *Doctrina Pueril* (ed. Gili, p. 163), «e lo rey no n'ha cura, ni ha *ànsia* sinó de cassar e de deportar», *Merav.* (O. C. I, 200), el plural *ànsies* en *Blanquerna* (*NCl.* III, 57.21). També en les *VidesR*: «*ànsia* perdurable» (f. 220r2, n. 9) traduïnt «*anxietatis perpetuae*» (603.33). En un doc.